

Velká krádež aneb měnová reforma 1953

Před šedesáti lety Čechy šokovalo drastické znehodnocení úspor. Do poslední chvíle netušili, co se na ně chystá.

FRANTIŠEK EMMERT

Po smrti komunistických vůdců J. V. Stalina a Klementa Gottwalda v březnu 1953 mnozí Čechoslováci doufali po vlně těžkých represí a monstrprocesů v politické uvolnění. Novým československým prezidentem byl tehdy zvolen dosavadní předseda vlády Antonín Zápotocký – „ušatý“ kariérní komunist, který se přece jen o něco přesvědčivěji než jeho předchůdce situoval do role „dělnického vůdce“.

Období jeho prezidentství bylo skutečně spojeno s určitou politickou oblevou (například povolil rolníkům přechodné vystupování z JZD), avšak především se zcela mimořádným drastickým opatřením, které těžce zasáhlo prakticky veškeré obyvatelstvo a srazilo popularitu komunistického režimu na minimum – s velkou měnovou reformou, uskutečněnou pouhé dva měsíce po jeho nástupu do funkce.

Skokové upevnění

Už od vzniku československé měny v březnu 1919 upozorňovali někteří ekonomové na potřebu jejího jednorázového (skokového) upevnění. Problémy se ještě více prohloubily po druhé světové válce a zejména po nástupu komunistického režimu. Ekonomika sice rostla neuvěřitelným 30 procentním tempem, což ale nijak neodráželo skutečnou hospodářskou realitu.

Těžký průmysl byl budován za cenu katastrofálního vnitřního zadlužování. Kupní síla obyvatel zůstávala z velké části nekryta, byt bankovky byly dle tvrzení propagandy „kryty prací“. Za peníze si většinou nebylo co koupit. Kritický nedostatek zboží se týkal i potravin. Ani po osmi letech od konce války tak nebylo možné zrušit přídelový systém, zavedený v listopadu 1939. Nedařilo se odstranit ani paralelní černý trh. A tak se vláda na jaře roku 1953 rozhodla k radi-

ZAVŘENO. Reforma byla veřejně oznámena v neděli, kdy byly pobočky všech bank a spořitelen uzavřeny a nikdo již nemohl své úspory vybrat. Drastické opatření platilo od pondělního rána. Foto: ČTK

kálnímu řešení: začala připravovat razantní měnovou reformu, jaká neměla v české historii obdoby. Naplánovala

„Nelze vytvářet kult dělníka, kterému je vše dovoleno.“

Prezident Antonín Zápotocký po zásahu Lidových milicí proti dělníkům.

ji na 1. června. O svém úmyslu nejenže neinformovala veřejnost, ale dokonce ani Mezinárodní měnový fond (proto z něj bylo Československo o rok později vyloučeno).

Prezident lže

Kusé informace o blížící se nespecifikované přípravovaném kroku přece jen prosákly koncem května na veřej-

nost. Prezident Zápotocký tehdy vystoupil s veřejným prohlášením, ve kterém obyvatele ujistil, že měna je pevná a vláda nepřipravuje žádná opatření!

Snad nikdy nezazněla z úst představitelů československého státu větší lež. Ve chvíli, kdy ji pronášel, již byly mobilizovány bezpečnostní síly ke zvládnutí případných nepokojů. Veřejnost si jeho krivé ujišťování a uklidňování pouhé dva dny před reformou dobře zapamatovala... Už nikdy nevěřte politikům!

V neděli 31. května 1953 zavládlo v Československu zděšení! Rozhlas a tisk informovaly o drastickém opatření, které mělo vstoupit v platnost už následující den ráno po otevření obchodů a přepážek spořitelen a pošt.

Rozsah reformy překonal i ta nejhorší očekávání. Miliony lidí tratily... Vklady ve spořitelkách – včetně život-

ních pojistek, státních dluhopisů či cenných papírů – byly překotně znehodnoceny v kurzu 5:1 až 30:1. Mnohé rodiny přišly o celoživotní úspory, o dědictví či výnosy z prodeje nemovitostí, pokud je v nešťastný den měly uloženy na účtech. Znehodnocena byla i hotovost ležící doma, a to v kurzu 5:1 až 50:1.

Proti režimu

Černý trh se zhroutil. Státem kontrované ceny se nominálně snížily na pětinu až desetinu, avšak mzdy klesly ještě razantněji, takže se fakticky jednalo o zdražení. Kromě ztráty úspor tak došlo také k dalšímu výraznému snížení životní úrovně.

Reforma představovala poslední ránu i pro malý zbytek přežívajících živnostníků. Po ztrátě kapitálu museli své živnosti definitivně uzavřít.

Mezi lidmi se začaly okamžitě rozšířit „zaručené“

zvěsti o tom, že někteří členové strany prý byli drakonicky opatření ušetřeni a peníze jim byly vyměněny v lepším kurzu. Tyto fámy jen zvyšovaly nahromaděný hněv.

Proti vládě poprvé vystoupila dosud nedotknutelná a privilegovaná dělnická třída a dokonce i někteří členové KSČ, neboť i oni byli postiženi „velkou krádeží“, jak lidé měnovou reformou ve své době vnímali. Ve dnech 1. až

5. června došlo na řadě míst Československa ke spontánním stávkám a nepokojům. Nejdramatičtěji se události vyvíjely v Plzni, kde proti reformě demonstrovali především dělníci. Režim proti nim neváhal poslat Lidové milice. Ty plzeňské dělníky rozehnaly obušky, pažbami pušek a střelbou do vzduchu.

Jsou to zloději

Z čistě makroekonomického hlediska měnová reforma splnila svůj účel. Měna byla upevněna a na dlouhá desetiletí stabilizována. Avšak za jakou cenu? Na úkor nejširších vrstev. Lidé ztratili v dlouhodobé perspektivě důvěru ve finanční systém a bankovní služby.

Ještě v 80. a 90. letech se starší ročníky obávaly, aby se „pád měny“ někdy v budoucnu znovu nezopakoval. Tak hluboce se jim 1. červen 1953 vryl do paměti. Až do zhroutil komunistického režimu se většina Čechů zdráhala ukládat na bankovní účty příliš vysoké obnosy. Raději si kupovali auta, chaty, pozemky nebo jezdili na zahraniční dovolené. Ukládat peníze na účty se po roce 1953 považovalo za vysoce rizikové. Režim utřil před veřejností těžké šrámy. „Komunisté jsou zloději,“ začalo se říkat i v rodinách, které předchozí éru znárodnování, kolektivizace a represí přechyly bez úhony. ●

František Emmert je právní historik, autor publikace *Průvodce českými dějinami 20. století*. Článek je přepracovaným výňatkem z této knihy.

přepočty výměny

- Hotovost do 300 korun..... kurz 5:1
- Hotovost nad 300 korun..... kurz 50:1
- Vklady do 5 000 korun..... kurz 5:1
- Vklady nad 50 000 korun..... kurz 30:1
- Zůstatky na účtech JZD..... kurz 5:1
- Změny cen zboží..... kurz od 10:1 do 5:1

Celkem vyměněno 49,1 mld. za 1,4 mld.
Průměrný přepočít byl v kurzu 35:1.

Vařte jako šéf!

Polévka je grunt, consommé vrchol

V novém zábavném pořadu Vařte jako šéf! sekundují Zdeňku Pohltreichovi tři učni, na nichž své recepty vždy vyzkouší. Oni sami pak názorně předvedou figle, které vám usnadní práci. Uvidíte, že nic není tak složité, jak se to jmenuje nebo vypadá.

V dnešním díle, který uvidíte ve 21.30 na Prima family se šéf zaměří na polévky. Vrcholem určité bude takzvané consommé neboli silný vývar z volské ohánky. Pokud si ho budete chtít doma připravit, počítejte s tím, že to může trvat i dva dny. Consommé je totiž ideální nechat před dokončením přes noc vychladit.

● CONSOMMÉ Z VOLSKÉ OHÁNKY S JÁTROVÝMI KNEDLÍČKY

Suroviny:

500 g volské ohánky, 100 g cibule, 300 g kořenové zeleniny, 200 g namletého hovčezího masa, 5 vaječných bílků, 100 ml červeného vína, 2 lžičky rajčatového protlaku, divoké koření, sůl, čerstvá petržel

Na játrové knedlíčky:

200 g drůbežích jater, 1 vejce, 50 g másla, 4 stroužky česneku, půl lžičky sušené majoránky, asi 50 g strouhanky, sůl,

ČARODĚJOVI UČNI. Jakub, Tereza a Kuba hltají kulinářskou přednášku Zdeňka Pohltreicha. Foto: Prima family

pepř, lístky čerstvé petrželky na ozdobení

Příprava:

Nejprve nasekejte ohánku na menší kusy a upečte ji v troubě.

Polovinu kořenové zeleniny spolu s cibulí orestujte na oleji, přidejte protlak a podlijte vínem. Cibuli neloupejte, jen ji překrojte na půl a orestujte téměř dočerna, díky tomu bude mít vývar krásně zlatou barvu. Zeleninu s kořením, kusy ohánky a

studenou vodou pomalu přiveďte k varu a nechte táhnout přibližně sedm hodin. Vývar přecedte a nechte vychladnout.

Mleté hovčezí maso smíchejte s vaječnými bílky a zbylou najemno pokrájenou zeleninou. Zalijte vychlazeným vývarem a znovu přiveďte k varu. Pravidelně míchejte.

Jakmile se vývar začne vařit a na povrchu se utvoří vrstva masa s bílky, snižte plamen a vařte přibližně tři hodiny. Již nemíchejte.

Nakonec vývar přecedte přes plátno do čisté nádoby. Postupujte pomalu, aby se polévka nezkalila.

Připravte si játrové knedlíčky. Důkladně očistěte a následně nahrubo namelte drůbeží játra. Přendejte je do mísy a přidejte všechny ingredience kromě strouhanky. Důkladně promíchejte.

Do vzniklého těsta přisypte trochu strouhanky a nechte chvíli stát, strouhanka se do těsta vsákne a zahustí ho.

Pracovní plochu zapařte trochou strouhanky a vyvalte na ní z těsta váleček. Nakrájejte ho na stejné velké kousky, navlhčete si dlaně a tvořte z něj malé knedlíčky.

Jakmile máte všechny knedlíčky připravené, dejte je vařit do osolené vody. Knedlíčky vařte přibližně čtyři minuty, dokud nevyplavou na povrch.

Hotové knedlíčky vložte do mísy, zalijte vývarem a nakonec ozdobte pár lístky nasekané petrželky. Ihned servírujte.

Tip:

Do consommé můžete použít i jiný druh zavářky jako jsou například krupicové nočky, celestýnské nudle, ztracené vejce nebo třeba tyrolské knedlíčky. ●

doporučujeme

Pomoc nejen u maturity

V době blížících se maturit a přijímacích zkoušek na vysoké školy nejen student shání literaturu, která by mu přípravu na životní zkoušku usnadnila. Pro ty, kteří se připravují na maturitu z dějepisu, společenskovedního základu nebo se hlásí na humanitní obory vysokých a vyšších odborných škol, máme zajímavý tip: **Průvodce českými dějinami 20. století** od zavedeného autora literatury faktu o českých dějinách, právního historika Františka Emmerta.

Předností jeho nejnovější knihy je především srozumitelnost a ucelenost. Autor události nejen popisuje, ale také je poutavou formou a místy až téměř beletristickým stylem vysvětluje a zasažuje do kontextu. Kniha tak podává kompletní informace o historickém vývoji v českých zemích (a do značné míry také na Slovensku) v letech 1901 až 2000.

Autor ve své knize výstižně charakterizuje jednotlivé dějinné etapy (první republika, nacistickou okupaci, pražské jaro, reálný socialismus a tak dále). Klíčovým událostem se pak věnuje obzvlášť podrobně s radou detailů. V četných poznámkách

a sloupcích přibližuje čtenáři také méně známá fakta a zajímavosti. Kniha zaujme i množstvím kvalitních fotografií. Na každé dvoustraně jsou nejméně dvě.

Emmertův Průvodce není určen pouze pro studenty. Svým stylem se pohybuje někde mezi středoškolskou učebnicí a popularizační literaturou. Osloví každého, koho zajímají naše nejmodernější dějiny a chce se o českém 20. století dozvědět co nejvíce. (fuk)

Průvodce českými dějinami 20. století, František Emmert, nakladatelství CLIO, 320 str., cena 497,- Kč.

